

підходу, спиратись на нові освітні технології та враховувати специфіку конкретного вищого навчального закладу.

2. Кейс-метод, як західна технологія доцільніша для дисциплін психолого-педагогічного та соціально-економічного напрямку для технічних дисциплін доцільно використовувати модульно-тьюторну систему та її різновиди.
3. Потрібно постійно вдосконалювати методи, засоби та форми навчання відповідно з положеннями Болонської угоди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анісімов І. О. Кельник О.І. Левитський С.М. Виховні аспекти вивчення природничо-технічних дисциплін за модульно-рейтинговою системою // Вісник Чернігівського державного пед. ун-ту. Сер.: Педагогічні науки. – 2004. – Вип. 23. – С. 134 – 138.
2. Куліш В.В., Кулішенко В.М., Кузнецова О.Я., Пастушенко С.М. Модульно-рейтингова система в курсі фізики для інженерних спеціальностей: досвід застосування в сучасних умовах. V кн. Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: Зб. наук. пр. Національної металургійної академії України т.2, вип. 4: Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2004. – С. 244-252.
3. Стрельников В. Технологія модульного навчання у вищій школі // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – №5. – С. 13-22.
4. Якименко Ю. Кредитно-модульна система як важлива складова інтеграції вищої освіти до загальноєвропейського освітнього простору // Вища школа. – 2004. – №1. – С. 50-62.

УДК 378.147:81'243

Є.С. Швець

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Організації самостійної роботи студентів є характерною ознакою забезпечення якості знань в європейському просторі вищої освіти. Стаття знайомить з деякими методами формування та розвитку здібностей самостійного засвоєння знань студентами.

The problem of students' work without assistance is of great interest nowadays. The article suggests some methods of forming and developing students' abilities for self-study mastering.

Успішне навчання взагалі, та особливо вивчення іноземної мови неможливо без інтенсивної самостійної роботи студентів. Засновник педагогічної науки Ян Амос Коменський писав: “Керівною основою нашої дидактики нехай буде: дослідження та відкриття методу, при якому студентів менше б навчали, студенти більше б навчались” [3: 243]. У зв’язку з цим вважається, що самостійна робота студентів є найважливішим компонентом навчання, інтегруючим різні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності, здійснюваним без безпосередньої участі викладача та під його керівництвом. Через це раціональна організація та успішне керівництво самостійної роботи студентів стає обов’язковою умовою високої результативності процесу навчання будь-якого навчального закладу.

Мета даної статті міститься у визначенні того факту, що організація самостійної роботи студентів повинна передбачати зв’язок цієї роботи з аудиторними заняттями, контроль та самоконтроль, регулярність та систематичність проведення цієї роботи.

Усім відомий вислів “мові не можна навчити, мову можна тільки вивчити” можна перефразувати наступним чином: мові можна навчити тільки тоді, коли буде раціонально організована самостійна робота студента. Тільки в тому випадку, коли студент активно працює і в аудиторії в присутності викладача, і при самостійній підготовці, можна вважати,

що навчання іноземній мові є ефективним та добре організованим, так як пізнавальна діяльність учнів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем активності та самостійності і є однією з форм творчої діяльності.

Виконання самостійної роботи вимагає від напруження розумових здібностей, проявлення активності, ініціативи та творчого рішення поставлених задач. Для самостійного виконання завдань студенти повинні вміти планувати роботу, обирати найбільш доцільні засоби виконання кожного з її етапів, систематично проводити самоконтроль за ходом та результатами роботи. Рівень самостійності студентів при виконанні навчальних завдань на різних етапах навчання буде різним залежно від володіння ними засобами виконання роботи.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що велике значення самостійної роботи в освіті та вихованні не може викликати сумнівів. Як зазначає Б.П. Єсіпов, самостійна робота студентів у процесі навчання “дозволяє успішно виконати наступні завдання:

- 1) підвищити свідомість та міцність засвоєння знань;
- 2) дати студентам вміння та навички, які вимагає програма навчального предмета вузу (в тому числі вміння самостійно здобувати нові знання з різних джерел, глибоко обмірковувати їх та включати в систему);
- 3) навчити студентів користуватися набутими знаннями, вміннями та навичками в житті, у виробничій та побутовій сферах;
- 4) розвинути у студентів їх пізнавальні здібності (спостережливість, допитливість, логічне мислення, творчу активність, здобуття та застосування знань);
- 5) навчити їх культурі розумової та фізичної праці, а також самостійно працювати продуктивно та з цікавістю підходити до досягнення поставленої мети;
- 6) готувати студентів до того, щоб вони могли ефективно займатися самоосвітою надалі” [1: 23-24].

У педагогічній літературі розглядаються різні аспекти виконання самостійної роботи студентів у процесі навчання. Характерними ознаками самостійної роботи є наявність у людини власних поглядів та переконань, вміння самостійно мислити, приймати правильне рішення, відстоювати свою точку зору. При цьому людина має керувати своєю діяльністю: контролювати, оцінювати та корегувати її враховуючи конкретні умови. В іншому випадку імовірні серйозні помилки, які заважають досягненню поставленої мети.

Однією з основних сфер психічної діяльності студентів в самостійній роботі є увага. Увага дозволяє пропускати великі обсяги інформації. При розсіяній увазі асоціації у мозку формуються повільно, вони дуже слабкі та швидко згасають.

У зв'язку з цим виникає питання: як же ми можемо стимулювати активізацію уваги студентів при їх самостійній роботі? Якщо це питання сформулювати інакше, то воно буде звучати по іншому: які фактори сприяють кращій мобілізації пам'яті?

Насамперед, студенти повинні з цікавістю ставитися до того матеріалу, який вони вивчають. Цікавість концентрує увагу, загострює враження, забезпечує повторення та створює різні асоціації. Вільям Джеймс казав про “закон цікавості”, згідно з яким найбільш цікаві частини предмета, що вивчається, чинять найбільш сильний опір забуванню [6]. Ми повинні піклуватися про те, щоб матеріал для самостійної роботи не втрачав новизни, а з іншого боку був доступним для сприйняття. Для цього викладач повинен знати загальний рівень розвитку та індивідуальні особливості студентів.

“Фактором, який сприяє кращій мобілізації уваги при самостійній роботі, є надання студентам мотивованої пізнавальної задачі” [3: 121]. Завдання, які студенти отримують для самостійного опрацювання, мають бути пов'язані в більшості випадків з творчою працею, працею, спрямованою на активну розумову діяльність, тому що будь-яке засвоєння – це завжди продукт власної дії студента. Викладачам іноземної мови при організації самостійної роботи студентів необхідно уникати вправ, спрямованих на механічну роботу (наприклад, різні підстановки, деякі перетворення в реченнях за певними зразками та інше). Така одноманітна, не пов'язана з розумовою діяльністю робота притупляє увагу, розвиває формальне відношення до завдання, знижує цікавість до предмета. Завдання з іноземної мови

повинні бути завжди спрямовані на формування відповідних пізнавальних дій. Занадто легкі завдання не сприяють зосередженню уваги. Вони повинні бути спрямовані на здолаття деяких складностей та досягнення певних результатів (наприклад, відповіді на спеціальні запитання, складання плану, засвоєння певної лексики, виконання завдань, таких як: доведіть, що..., спростуйте... та інше).

За класифікацією видів самостійної роботи з іноземної мови з джерелами знань, можна зробити висновок, що вони будуть такими:

- 1) робота з навчальною книгою (підручником, книгою з домашнього читання);
- 2) робота з довідковою літературою (довідники з граматики, різноманітні словники);
- 3) робота з робочими зошитами;
- 4) робота з дидактичними матеріалами (комплекти малюнків, перфокарти, картки з програмованими вправами, Дальтон-завдання, функціонально-сміслові таблиці).

“Сучасна методика теорії та практики освіти є пошуком форм і методів, які б сприяли розвитку комунікативних вмінь та навичок роботи в групі, тобто розвитку соціальної компетенції і вміння вчитися самостійно” [4: 11]. Одним із методичних прийомів є прийом “4 кута”. Групі пропонується обрати тему, яка їх цікавить. Викладач завчасно пише теми на дошці. При цьому кожна тема відповідає певному кольору (наприклад, червоному, жовтому, зеленому, синьому), який, в свою чергу, співпадає із одним з кутів аудиторії (на кожному з чотирьох кутів розміщений аркуш паперу одного з зазначених кольорів). Студенти, прочитавши теми та обравши найбільш привабливий для них варіант, переміщуються в той кут, який відповідає темі. Таким чином, після оголошення тем, студенти самі розподіляються на групи.

Далі в кожній групі обговорюється обрана тема. Бажано, щоб в обговорюванні брали участь усі студенти. Цей етап триває декілька хвилин залежно від динаміки обговорення в групі (можна обмежити час). Після колективного обговорювання студенти готові відповідати на питання зі своєї теми, які їм ставитиме або викладач, або студенти з інших груп. Можливо, що викладач запропонує студентам розповісти про те, що вони дізналися з колективної праці в групі. Тоді група обирає одного студента і він розповідає про інформацію, яка обговорювалась.

Наприклад, викладач пише на дошці прізвища чотирьох відомих письменників країни, мова якої вивчається. Студенти обирають того письменника, про якого вони мають найбільшу кількість інформації. У створених групах вони обмінюються інформацією та складають одну загальну розповідь про життя цього письменника.

Можливо викладення цієї теми і таким чином: викладач пропонує студентам розповісти про одного письменника, але розподіляє його біографію на чотири етапи. Потім студенти усіх груп повинні скласти свою розповідь таким чином, щоб усі частини були логічно пов'язані.

Раніше метод проектів розглядався, як останній ланцюг у розвитку педагогічних ідей навчання вузу до вільної школи життя. І це було насправді так, тому що студенту надавалася широка ініціатива у виборі мети своєї діяльності та розробці проектів. Прибічники цього методу вважали, що студентам може бути корисною тільки така діяльність, яка виконується ними з великим захопленням. І саме тому переваги проекту визначалися ступінню зацікавленості студентів при досягненні поставленої перед ними мети.

“Проект ціниться саме тим, що в ході його виконання студенти вчаться працювати самостійно, набувають досвід пізнавальної та учбової діяльності, а це, як відомо, є необхідним компонентом освіти в наш час” [5: 117]. У процесі проектної праці відповідальність за навчання несе студент як індивід та як член проектної групи. Найбільш важливе те, що саме студент, а не викладач обирає, з чого буде складатися проект, в якій формі та як пройде його презентація. Іншими словами, проект – це можливість для студентів висловити свої власні ідеї у зручній для них творчо продуманій формі.

Головними цілями використання проектної методики при організації самостійної роботи студентів з іноземної мови є:

- показати вміння окремого студента або цілої групи використовувати набутий в процесі навчання дослідницький досвід;
- реалізовувати свою цікавість до предмета дослідження;
- примножувати знання про обраний предмет дослідження та донести все це для студентів своєї чи іншої групи;
- продемонструвати рівень володіння іноземною мовою;
- створити гарну мовну базу у студентів;
- навчити студентів приймати особисту відповідальність за навчання;
- створити умови для розвитку особистості студента, так як проект розвиває активне самостійне мислення та навчає студента не просто запам'ятовувати та передавати знання, які дає йому вуз, а й вміти застосовувати їх на практиці;
- дати можливість студенту при захисті проектів відчувати, що він виступає як індивідуальність, здатна не тільки оцінювати дійсність, але й проектувати якісь необхідні зміни для покращення володіння іноземною мовою;
- удосконалювати вміння приймати участь в колективних формах праці, тобто вміння працювати в співробітництві;
- навчити самостійно здобувати знання.

Творчі проекти передбачають належне оформлення результатів. Оформлення результатів потребує чітко продуманої структури, наприклад, у вигляді відеофільму репортажу, дизайну певної рубрики, альбому та інше.

Проекти рольової гри, в яких структура проглядається, але залишається відкритою до кінця проекту. Учасники такого проекту приймають на себе певні ролі, які зумовлені характером та змістом проекту. Ролі можуть бути найрізноманітніші: від літературних та казкових персонажів до ділових людей нашого часу. Ступінь творчості в таких проектах достатньо висока, але основним видом діяльності все ж таки є рольова гра.

Наприклад, можна запропонувати наступні теми проектів:

- Сучасна королівська родина.
- Іноземна мова та країна, мова якої вивчається в моєму житті.
- Захист прав дитини у нашій країні та в країні, мова якої вивчається.
- Проблеми підлітків у нашій країні та в країні, мова якої вивчається.
- Відомі люди у нашій країні та в країні, мова якої вивчається.
- Проблеми освіти у нашій країні та в країні, мова якої вивчається.
- Вуз майбутнього.
- Проблема взаємовідносин батьків та дітей.

У результаті сумісної роботи можна отримати один спільний проект. У процесі роботи групи спілкуються один з одним, приймають участь в колективному обговорюванні, уточнюють деталі, пропонують свої варіанти. Обов'язковою умовою є участь кожного члена групи в проекті. В середині групи бажано, щоб самі студенти розподілили ролі не тільки для виконання спільного завдання, але і для організації злагодженої, успішної роботи всієї групи.

З педагогічної точки зору більш плідними є колективні проекти. Вони цікаві та важливі тим, що до роботи над ними залучаються майже всі студенти групи. Але колективні проекти вимагають великих зусиль не тільки від студентів, а також і від викладача іноземної мови. Необхідно і залучення викладачів інших предметів в якості консультантів.

При використанні методу проектів для організації самостійної роботи студентів змінюється і роль викладача. Вона відрізняється на різних етапах проектування. Викладач виконує роль консультанта, помічника, спостерігача, джерела нової інформації, координатора. Вміння користуватися методом проектів – показник високої кваліфікації викладача, його прогресивної методики навчання та розвитку студентів.

Можна зробити наступні висновки того, що процес роботи над проектом розвиває у студентів уяву, творчість, а головна задача викладача полягає в передачі конкретних методів та прийомів роботи, а не знань.

Перспективою подальших наукових розробок у даному напрямку є гармонізація вимог системи стандартів вищої освіти нашої країни з вимогами освітніх стандартів провідних університетів європейських країн, де існує досвід та розроблені методики організації навчального процесу з урахуванням самостійної роботи студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся в процессе обучения. Известия АПН РСФСР, 1981. – Вып. 115 – С. 20-25.
2. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. – Т.1. – М., 1982.
3. Китайгородская Т.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам. – М., 1989. – 213с.
4. Лиймете Х. Групповая работа на уроке. – М.: Просвещение, 1999. – 175с.
5. Нельсон О. Исследование роли самостоятельной работы в учебном процессе. – Таллин. Валгус, 1989. – 280с
6. Psychology. – New York: Henry Holt and Co., 1965. – 262 p.

УДК 378.14

Л.Є. Шевнина

ФОРМУВАННЯ ЖАНРОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ СФЕРИ ТУРИСТИЧНОГО І ГОТЕЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

У статті розглянуто мовні жанри у світлі когнітивно-комунікативного підходу. Подається співвідношення основних структурних одиниць мовної поведінки: мовленнєвого жанру, фрейму, сценарію. Підтверджується положення, що навчання зразкам мовленнєвих жанрів повинно базуватися на теорії лінгвістичного фрейму.

In article it is considered cognitive-communicative approach to the speech genres of STHS. The parity of basic structural units of speech behaviour is given: a speech genre, frame and the script. The thesis that teaching the patterns of speech genres must be based on the theory of linguistic frame is proved.

При навчанні студентів-менеджерів сфери туристичного і готельного обслуговування (далі СТГО) іноземній мові необхідна реалізація жанрового підходу. Це пояснюється тим, що для даної категорії студентів читання так само важливе, як і письмо, тому що жанр передбачає не тільки особливий тип тексту, але й особливі процеси його продукування і використання. Жанровий підхід передбачає знайомство студентів зі зразками жанру, характерними для даної сфери спілкування.

Метою даної статті є спроба розглянути мовні жанри регістра СТГО у світлі когнітивно-комунікативного підходу. Матеріалом дослідження послужили тексти мовних творів професійно значимих жанрів фахівців сфери СТГО.

Відомо, що мовні жанри організують мову майже так, як її організовує синтаксис. Навчитися говорити – означає навчитися будувати жанри. Багато людей, що чудово володіють мовою, часто почувають себе безпорадними у спеціальних сферах спілкування саме тому, що не володіють практично жанровими формами даних сфер.

Уся структурна диференціація людської мови значною мірою детермінована жанровою диференціацією текстів. Той, хто говорить (пише), добирає засоби побудови тексту, з огляду на їхню жанрову специфіку. Розуміння тексту також передбачає вміння віднести його до визначеного жанру, тому що кожен жанр підказує слухачу (читачу) певний тип змісту.

На основі вищевикладеного ми вважаємо, що однією з основних умов успішного навчання іноземній мові фахівців СТГО є формування жанрової компетенції.